

процесом впливу і середовищем його протікання. Він говорить про необхідність створення «сприятливого» середовища для отримання правдивих показань [4, с. 53].

Отже, на сучасному етапі юридична психологія набуває вагомого взаємозв'язку із кримінальною тактикою. Міжпредметні зв'язки цих галузей знань створюють широку перспективу для розробки психологічних основ формування окремих тактичних прийомів, створення схем психологічного впливу у типових ситуаціях проведення окремих слідчих дій. Із визначених напрямків взаємодії цих наук особливий інтерес викликають проблеми психологічного впливу у процесі розслідування.

Список використаних джерел:

1. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. – М.: ООО «ЧеРо», Изд-во МГУ, 2000. – 342 с.
2. Ковалёв Г.А. Три парадигмы в психологии – три стратегии психологического воздействия // Вопросы психологии. – 1987. – № 3. – С. 41-49.
3. Мельник И.К. Ложь как средство манипуляции // Психология для руководителя. – 2008. – № 9. – С. 100-104.
4. Порубов Н.И. Научные основы допроса на предварительном следствии. – Минск: Вышэйшая школа, 1978. – 176 с.

Меркулова Ю.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри,*

Одеський державний університет внутрішніх справ

ПСИХОЕМОЦІЙНА НАПРУЖЕНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Професійна діяльність працівників поліції майже постійно супроводжується психоемоційною напруженістю, професійним

ризиком та психічною травматизацією. Стабільність стресогенних умов породжує особливі вимоги до особистості працівника-правоохоронця, які діагностуються ще на рівні професійного психологічного відбору. Однак, доволі часто напруженість виявляється позамежовою, що може призводити до виникнення негативних психічних станів.

Наслідки діяльності працівника поліції в умовах впливу стрес-факторів підвищеної інтенсивності досить часто виявляються у трагічних формах. За різними оцінками, із числа поліцейських, які застосовували зброю на враження, майже 70% звільняються з роботи протягом п'яти років, причина – пережита психічна травма [1]. Науковці вважають, що підрозділ, який брав участь в інциденті, що супроводжувався масовими жертвами (великою кількістю обгорілих або покалічених трупів), може в наступні 3-5 років втратити до 20% своєї чисельності через порушення психічної адаптації. Обстеження такої категорії осіб виявило значну поширеність у них постстресових розладів (понад 60% обстежених відзначили значний вплив інцидентів на їхній психічний стан і наступне життя, і лише 35% не відчули якихось негативних психологічних наслідків) [2, с. 50].

І.В. Ващенко [3] у монографічному дослідженні «Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ» зазначає, що «дефіцит часу, невизначеність ситуації, різноманітність завдань, які необхідно розв'язувати, висока відповідальність за наслідки здійснюваних дій та рішень, що приймаються, висока ймовірність підпадання під інтенсивний негативний психологічний (часто й фізичний) тиск – усе це чинники екстремальності, які висувають певні вимоги до особистості кожного працівника органів внутрішніх справ. Окрім того, саме їх дія викликає накопичування нервово-психічного напруження, що може стати основою для різноманітних функціональних порушень. Останнє стає неминучим у разі відсутності в представників поліції адекватно сформованої психологічної загартованості до труднощів, що виникають при розв'язанні оперативно-службових завдань,

умінь і навичок самоконтролю та регуляції власного психічного стану, своєї поведінки.

В діяльності працівників поліції несприятливі професійно-психологічні умови були, є і будуть завжди. Вони характеризуються загальним впливом на психіку, що ускладнює реалізацію звичайних, відпрацьованих раніше дій, які успішно виконувалися в спокійних робочих умовах. Це такі чинники як: новизна, незвичайність, раптовість, стрімкість, дефіцит часу, високі навантаження, тривалі навантаження, непевність, ризик.

Діяльність з розкриття та розслідування злочинів має свої психологічні особливості. Кожний працівник поліції, в таких умовах, відчуває великі, а часом і граничні навантаження. Він багато і напружено міркує, оцінює, робить для себе висновки, приймає рішення, продумує поведінку, мобілізує власні сили і можливості, переборює внутрішні труднощі і коливання, підкоряє свою поведінку професійним цілям, рішення поставлених задач і т.п. Те, що відбувається в його психиці, неминуче відбивається на якості його професійних дій.

Екстремально-психологічні чинники позитивно впливають на психіку професіонала тільки в тому випадку, якщо він добре підготовлений морально і професійно – психологічно.

На недостатньо підготовлених у фаховому, моральному і психологічному відношенні співробітників поліції несприятливі екстремальні умови і властиві їм чинники впливають негативно. А саме, у їх психічній діяльності переважають:

- перехід інтенсивності психічної напруги за межі корисності;
- занепокоєння, розгубленість, нерішучість, сповільненість реакцій;
- острах невдачі, страх перед відповідальністю, підпорядкування своєї поведінки мотиву недопущення невдачі за будь-яку ціну замість прагнення до максимально можливого успіху;
- погіршення кмітливості, спостережливості, оцінки обстановки, прояви провалів пам'яті, ілюзії сприйняття ;

- зниження активності, наполегливості, завзятості, спритності і винахідливості в досягненні цілі, підвищення схильності до пошуку виправдань;

- постійне почуття слабості, втоми, безсилля, невміння мобілізуватися;

- загострення почуття самозбереження, що захоплює часом усю свідомість і стає єдиною спонукальною силою поведінки;

- збільшення дратівливості, утрата контролю над собою та ін.

Подальший ріст інтенсивності психічної напруги під впливом виникаючих негативних психічних явищ породжує помилки навіть у відпрацьованих уміннях і навичках, їх число поступово збільшується, а самі вони становляться більш грубими; результативність швидко зменшується. При виникненні граничної напруги частіше з'являються помилки, інструкції і рекомендації «вилітають із голови»; виникають прояви відвертої боягузливості, відмови від виконання ризикованих доручень та ін.

Якщо перенапруга продовжує збільшуватися і відбувається зрив психічної діяльності – відбувається утрата спроможності розуміти навколишнє і контролювати у свою поведінку. Зрив може виражатися в гальмівній формі (ступор, психологічний шок, заціпеніння, байдужність, повна пасивність, утрата свідомості і т.і.) або істеричній – (панічне, безглузде, хаотична поведінка).

Професійна діяльність працівників поліції вимагає від особистості психологічної стійкості до складних умов праці. Однак, навчальні плани первинної професійної підготовки працівників поліції містять 4 години з навчальної дисципліни «Стресостійкість». Виникає питання, як за цей час можна підготувати психологічно стійких працівників до складних службових ситуацій? Сьогодні, на етапі реформування правоохоронних органів, здійснюючи первинну професійну підготовку та підвищення кваліфікації працівників Національної поліції, необхідно звернути особливу увагу на місце, зміст та обсяг дисциплін, які складають професійно-психологічну підготовку. Треба справедливо зазначити, що працівник поліції завжди повинен пам'ятати про можливість ризику та психологічну складність своєї діяльності. При цьому, варто враховувати як

об'єктивні так і суб'єктивні чинники, які впливають на формування негативного психічного стану особистості.

Отже, при якісній морально – психологічній і професійно – психологічній підготовці, при серйозній особистій роботі поліцейського над собою всі можливі негативні психологічні впливи на нього і його дії можуть бути суттєво мінімізовані.

Список використаних джерел:

1. Котенёв И.О. Психологическая диагностика постстрессовых состояний / И.О. Котенёв. – Пермь: Комитет по делам молодежи Пермской области, 1998. – 40 с.

2. Котенёв И.О., Богданова М.Б. Террористический акт в Буденновске: постстрессовые состояния у работников милиции / И.О. Котенёв, М.Б. Богданова // Известия МЦПО и КНИ при ГУК МВД России. – 1996. – № 3. – С. 49–56.

3. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ / Ірина Володимирівна Ващенко. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2002. – 256 с.

Проценко В. О.

студент,

Науковий керівник: Зякун А. І.

кандидат історичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЗЛОЧИНЦЯ: ПРАКТИКА ЧИ ТЕОРІЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПРАВООХОРОНЦІВ

В умовах проведення антитерористичної операції на сході України та зростання кількості злочинів на мирній території України варто впроваджувати та застосовувати нові методи слідчої роботи з метою підвищення ефективності розкриття кримінальних справ.